

نهاد بسیج از منظر سیاست جنایی ایران

کیوان حیدر نژاد^۱

۱- استادیار گروه حقوق مرکز تسوج، دانشگاه آزاد اسلامی، تسوج، ایران، Keyvan_heidarnejad@yahoo.com

چکیده

سیاست جنایی در معنای موسع تنها به اقدامات کیفری بسنده نمی‌کند و تدابیر اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و غیره را نیز در برمی‌گیرد. به عبارتی دیگر تفکر سیاست جنائی کلیه تدابیری است که در مقابله با جرم و انحراف توسط دولت و جامعه اتخاذ می‌شود؛ بنابراین یکی از نهادهای که در سیاست جنائی در معنای موسع آن تأثیرگذار است، نهاد بسیج است. این نهاد با برگزاری برنامه‌های متنوع فرهنگی، اعتقادی، اجتماعی، سیاسی و... در قالب فعالیت‌های پایگاه بسیج از قبیل طرح شجره طیبه صالحین، طرح‌هایی در قالب بسیج سازندگی، طرح آگاه‌سازی آسیب‌های شبکه‌های ماهواره‌ای و غیره نقش مهمی را در پیشگیری از بزه و انحرافات در جامعه و افراد آن را دارد. لذا برای اثبات این ادعا با طرح فرضیه "نهاد بسیج در پیشگیری از بزه و انحرافات تأثیرگذار است"، با روش میدانی و با استفاده از پرسشنامه فعالیت‌های نهاد بسیج با ۱۵ سؤال و پرسشنامه پیشگیری از بزه با ۱۱ سؤال، پس از سنجش روایی و پایایی در اختیار نمونه آماری که از میان اعضای بسیج شهرستان بناب به تعداد ۲۵۱ نفر انتخاب شده بودند، قرار داده شد؛ و برای آزمون فرضیه، پس از جمع‌آوری اطلاعات، اطلاعات حاصله تلخیص و طبقه‌بندی شده و برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از آزمون ۲ پی‌رسون و رگرسیون استفاده شده است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها بیانگر این است: که میزان ۹۵/۳ درصد بین فعالیت‌های بسیج و پیشگیری از بزه و انحرافات رابطه معناداری وجود دارد.

واژه‌های کلیدی

بسیج، سیاست جنایی، پیشگیری از بزه

۱- مقدمه

امروزه سیاست جنایی در دو دیدگاه مضیق و موسع قابل طرح است؛ که سیاست جنایی در دیدگاه مضیق عبارت است از سیاست‌های اتخاذی در قبال جرم که منحصر به برخورد کیفری از طریق سیستم قضایی است؛ و در معنای موسع این سیاست تنها به اقدامات کیفری بسنده نمی‌کند و تدابیر اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و... را نیز در بر می‌گیرد؛ بنابراین یکی از نهادهایی که می‌تواند در قالب غیر کیفری در سیاست جنایی ایران نقش تأثیرگذار داشته باشد، نهاد بسیج است. این نهاد با انجام فعالیت‌های متنوع فرهنگی، اجتماعی، اعتقادی، خانوادگی نقش اصلی را در پیشگیری از بزه و انحراف یا همان سیاست جنایی دارد؛ و هدف از این پژوهش بررسی نقش نهاد بسیج در سیاست جمهوری اسلامی ایران است؛ و به همین منظور فرضیه‌ای با عنوان "نهاد بسیج در پیشگیری از بزه و انحراف تأثیرگذار است" انتخاب گردید که برای آزمون فرضیه، با روش میدانی و با استفاده از پرسشنامه فعالیت‌های نهاد بسیج، با ۱۵ سؤال و پرسشنامه پیشگیری از بزه با ۱۱ سؤال، پس از سنجش روایی و پایایی در اختیار نمونه آماری که از میان اعضای بسیج شهرستان بناب به تعداد ۲۵۱ نفر، قرار داده شد. لازم به ذکر است در خصوص نقش نهاد بسیج و اقدامات آن در جامعه پژوهش‌های به شرح ذیل انجام شده است:

۱- تهاجم فرهنگی و راه‌های مقابله با آنکه توسط مرکز مطالعات و پژوهش‌های ارتش بیست‌میلیونی در سال ۱۳۷۳ انجام پذیرفته، این پژوهش به منظور شناخت ویژگی‌های تهاجم فرهنگی غرب یعنی بررسی ابعاد امنیتی، سیاسی، تاریخی، جامعه‌شناسی، قرآنی و... تهاجم فرهنگی بوده است. تحقیق از نوع کاربردی بوده که مباحث بنیادی و نظری را دنبال کرده است. ابزار تحقیق، مشاهده، بررسی اسنادی و فرهنگی بوده است. تحقیق از نوع کاربردی بوده که مباحث بنیادی و نظری را دنبال کرده است. نتایج تحقیق نشان داد که رابطه خودباختگی فرد نسبت به فرهنگ بیگانه و پذیرش تهاجم فرهنگی از سوی فرد رابطه معناداری وجود دارد.

۲- حبیب زاده و همکاران (۱۳۸۴) در تحقیق با عنوان ارائه و ارزشیابی مدلی برای تحقق بسیج جامعه در مرکز توسعه اجتماعی و ارتقای سلامت نشان می‌دهد: فرآیند بسیج جامعه در این پروژه موفق ارزیابی گردید؛ اما به نظر می‌رسد جهت نهادینه شدن و استمرار فعالیت مرکز اجتماعی و ارتقای سلامت نیاز به جلب مشارکت و همکاری بیشتر سازمان‌ها و اقشار مختلف مردم وجود دارد.

تحقیق حاضر از سه قسمت تشکیل شده که در قسمت اول به مفهوم شناسی مفاهیم سیاست جنایی و بسیج و در قسمت دوم به نقش نهاد بسیج در سیاست جنایی جمهوری اسلامی ایران و در قسمت سوم به تبیین یافته‌های توصیفی و استنباطی پژوهش و در پایان نتیجه‌گیری و پیشنهادات آورده شده است.

۲- ادبیات نظری پژوهش

۲.۱ ماهیت سیاست جنایی

اصطلاح سیاست جنائی^۱ به عنوان یک رشته مطالعاتی علمی، نخستین بار آن سلم فون فوئر باخ^۲ به کار رفته است. این عنوان از دو جزء "سیاست" و "جنائی" تشکیل شده است. واژه سیاست در معانی متعددی استعمال می‌شود. لسان العرب می‌گوید: سوس به معنای ریاست است و سیاست نیز در مفهوم "تصدی برای حفظ مصالح مردم" است (ابن منظور، ۱۴۰۸ ه ق: ۱۰۸). گاه سیاست به معنای اداره کشور و حکم راندن و رعیت‌داری است (دهخدا، ۱۳۷۷: ۱۳۸۶۵)؛ بنابراین سیاست در لغت به معنای توانایی اتخاذ تدابیر مناسب جهت اداره امور به نحو مطلوب است. جنایت نیز همانند سیاست کلمه عربی است که از ریشه جنى به معنای گناه کردن، چیدن میوه از درخت (همان: ۷۸۶۵) و جرم (عمید، ۱۳۷۵: ۴۷۱) آمده است. عده‌ای معتقدند که اعراب

1 - Criminal policy

2 - Anselm von feuebach

دومین همایش شجره طیبه بسیج

بسیج و مردمی سازی در تقابل با نئولیبرالیسم

۱۷ اردیبهشت ۱۴۰۴ - دانشگاه یزد

لغت جنایت را همانند جناح، از گناه فارسی اخذ کرده‌اند (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۷: ۱۵۷۱). اندیشمندان در ارتباط با سیاست جنائی تعریف واحدی ارائه نداده‌اند و همین امر موجب پیدایش نوعی ابهام در مفهوم این اصطلاح شده است (حسینی، ۱۳۸۶: ۱۵۳)؛ بنابراین تفاوت‌های اساسی میان تعاریف ارائه‌شده از سیاست جنائی مبین دو تعریف مضیق و موسع از سیاست جنائی بر می‌گردد.

۲.۱. مفهوم مضیق

تعریف مضیق از سیاست جنائی بر پایه برخورد قدیمی و سنتی با جرم بنا گردید. در این تفکر نظام کیفری برای مبارزه با جرم کفایت می‌کرد. در این دیدگاه سیاست جنائی عبارت است از سیاست‌های اتخاذی در قبال جرم که منحصر به برخورد کیفری از طریق سیستم قضایی است. از آنجاکه دستگاه قضایی نهادی دولتی است، دولتی بودن در این سیاست امری ضروری است. همچنین مبارزه با انحراف، مشمول این سیاست نیست، زیرا سیستم کیفری تنها صلاحیت رسیدگی به جرائم را دارد. به‌هر حال سیاست جنائی در معنای مضیق همان سیاست کیفری است.

۲.۱.۲ مفهوم موسع

سیاست جنایی در معنای موسع تنها به اقدامات کیفری بسنده نمی‌کند و تدابیر اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و... را نیز در بر می‌گیرد؛ بنابراین تفکر سیاست جنائی کلیه تدابیری است که در مقابله با جرم و انحراف توسط دولت و جامعه اتخاذ می‌شود (قیاسی، ۱۳۸۵: ۴۰-۴۱). در مفهوم اخیر سیاست جنائی در قلمرو وسیع‌تری به نام سیاست عمومی یک کشور واقع می‌شود. بدین معنا که قوای عمومی یک دولت در سطوح بالاتر و نه صرفاً سازمان‌های قضایی و پلیسی آن، در برنامه‌ریزی و اجرای آن شرکت دارند (عظیم زاده اردبیلی، ۱۳۹۰: ۱۱۸-۱۱۹)؛ بنابراین سیاست جنائی عبارت است از «یک تأمل و تفکر معرفت‌شناسانه درباره پدید مجرمانه، درک این پدیده و وسایلی است که برای مبارزه بر ضد رفتارهای حاکی از انحراف یا بزه‌کاری به اجرا گذاشته می‌شود. سیاست جنایی یک راهبرد استراتژی حقوقی و اجتماعی مبتنی بر گزینه‌های سیاسی، برای پاسخ‌دهی همراه با واقع‌بینی به مسائل ناشی از پیش‌گیری و سرکوبی (کیفر) پدیده مجرمانه در معنای وسیع آن است» (لازرژ، ۱۳۸۱: ۴۲ - ۴۱).

۲.۲ ماهیت بسیج

بسیج در لغت به معنای آماده، مهیا، سازوبرگ سامان دادن است؛ اما در اصطلاح به نیروهای مردمی داوطلبی گفته می‌شود که آماده‌اند در شرایط دفاعی و جنگی از کشور دفاع کنند. مقام معظم رهبری در تعریف بسیج می‌فرمایند: «بسیج عبارت است از مجموعه‌ای که در آن پاک‌ترین انسان‌ها، فداکارترین و آماده به کارترین جوانان کشور در راه اهداف عالی این ملت و برای به کمال رسانیدن و به خوشبختی رسانیدن این کشور جمع شده‌اند، بسیج یعنی حضور در همه میدان‌هایی که از انسان در آن میدان یک کاری می‌طلبند (کارگری، ۱۳۹۰: ۳۰-۳۴). عده‌ای با نگاهی دانشگاهی بسیج را بدین‌صورت تعریف کرده‌اند: بسیج نیرویی است مبتنی بر جنبه داوطلبانه و متشکل از اقشار گوناگون مردم بخصوص جوانان برای حفظ و حراست از جمهوری اسلامی ایران و دستاوردهای انقلاب اسلامی که تحت عنوان ارتش بیست‌میلیونی تشکیل شده است و توسط نیروی مقاومت بسیج که از اجزای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی است، سازمان آن گسترش نیز می‌یابد (عرب نصرت‌آبادی، ۱۳۷۸: ۳۵). بسیج از دیدگاه‌های متعدد موردبررسی قرار گرفته است. عده‌ای اصرار دارند تا بدون توجه به موقعیت‌های مؤثر در تشکیل بسیج که تعیین‌کننده اهداف آن است، از بسیج به‌عنوان یک پدیده جهانی با اهداف جهانی یاد کنند. در مقابل گروه دیگری صرفاً تشکیل بسیج را ناشی از مشارکت قطعی و آن‌هم در دفاع نظامی از کشور خاص دانسته‌اند. به نظر می‌رسد بسیج پدیده‌ای خاص در ایران بوده که ریشه در اهداف انقلاب اسلامی داشته و در جهت استحکام‌بخشی به آن اهداف گام برمی‌دارد (همان: ۳۴). بسیج در مفهوم اسلامی خود اساساً دارای حوزه‌ای وسیع و کاربردی عمیق و گسترده است. مفهوم بسیج در فرهنگ اسلامی ماهیتی

ایدئولوژیک و عمیقاً اعتقادی دارد. بسیج اساساً نشانه و آیتی از یک خط، یک استراتژی و بالاتر از آن نموداری از یک ایدئولوژی است (رفیع، ۱۳۶۲: ۲۰۸).

۳- اثرگذاری بسیج در سیاست جنایی ایران

همان طور که گفته شد سیاست جنایی در معنای موسع تنها به اقدامات کیفری بسنده نمی کند و تدابیر اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و... را نیز در بر می گیرد؛ بنابراین تفکر سیاست جنائی کلیه تدابیری است که در مقابله با جرم و انحراف توسط دولت و جامعه اتخاذ می شود. در مفهوم اخیر سیاست جنائی در قلمرو وسیع تری به نام سیاست عمومی یک کشور واقع می شود. لذا یکی از نهادهای که در معنای موسع سیاست جنائی ایران می تواند نقش ایفا نماید، نهاد بسیج است. این نهاد با طراحی و اجرای برنامه های متنوع فرهنگی، اعتقادی، سیاسی، اقتصادی، امنیتی و... در قالب فعالیت های پایگاه های مقاومت بسیج، نقش اصلی و اساسی را در پیشگیری از بزه و انحرافات و سالم نگه داشتن جامعه و افراد آن دارد؛ که از این برنامه ها می توان به فعالیت هایی همچون، شجره طیبه حلقه های صالحین، مبارزه با آسیب های شبکه های ماهواره ای، اقدامات بسیج سازندگی و غیره را که در ذیل مورد بررسی قرار می گیرند، می توان اشاره نمود.

۳.۱ طرح شجره طیبه صالحین

این طرح از جمله طرح هایی است که در پایگاه های مقاومت بسیج اجرا می شود. شجره طیبه صالحین، به معنای اخص، در صد راه اندازی حلقه های تربیتی در مسجد، باهدف ایجاد یا تغییر رفتار در مخاطبان، مبتنی بر مکتب تربیتی اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) است، اما صالحین به معنای عام، به فعال سازی، رونق و احیای مساجد شیعه در آخرالزمان می اندیشد. تربیت انسان مؤمن، بصیر، مجاهد، فعال، انقلابی و دارای موضع از اهداف اصلی و اساسی شجره طیبه صالحین است. صالحین درواقع، به منزله هموار کردن مسیر ظهور امام عصر (عج)، کادرسازی دوباره برای انقلاب و نیز جریان سازی فرهنگی در کشور، با هدف غالب شدن رویکرد فرهنگی در تشکلهای فرهنگی، دینی و جلوگیری از انحرافات و بزه است. چراکه امروزه دشمن با تهاجم فرهنگی و غالب نمودن فرهنگ سست و پوچ خود در میان جامعه و خانواده های ایرانی به ویژه جوانان، خواستار به انحراف کشاندن هویت و فرهنگ ناب اسلامی ایرانی است.

۳.۱.۱ حلقه های طیبه صالحین

حلقه های بسیج صالحین از دو حلقه در پایگاه های مقاومت بسیج و محلات تشکیل می گردد:

الف- حلقه عام: جمع مشخصی از بسیجیان عادی یا افراد واجد شرایط که به صورت هدفمند، با حضور در جلسات معرفتی و بصیرتی، با هدایت و مدیریت اثربخش سرگروه، انگیزه رغبت و شرایط عضویت در حلقه های تربیتی خاص را کسب می نماید و در مرحله جذب افراد برای حلقه خاص قرار دارند.

ب- حلقه خاص: جمع محدودی از بسیجیان فعال یا افراد واجد شرایط که به صورت هدفمند با حضور منظم و مستمر در جلسات معرفتی و بصیرتی مبتنی بر تربیت اسلامی و همچنین ارتباط سازنده در خارج از جلسات با هدایت گری هوشمندانه سرگروه، سیر مشخصی را جهت رشد و تعالی خود طی می کند؛ و اولین مرحله از راه اندازی حلقه های تربیتی، راه اندازی حلقه خاص است (<http://salehin.ir>).

۳.۱.۲ اهداف شجره طیبه صالحین

طرح شجره طیبه صالحین با توجه به اهداف ذیل تشکیل گردیده است.

دومین همایش شجره طیبه بسیج

بسیج و مردمی سازی در تقابل با نئولیبرالیسم

۱۷ اردیبهشت ۱۴۰۴ - دانشگاه یزد

- ا- تقویت ایمان و معرفت بسیجی و تقویت و ارتقای بنیه علمی، اعتقادی و ... اعضای حلقه.
- ب- افزایش سطح آمادگی جسمان.
- ج- ایجاد و تقویت روحیه مطالعه و کتابخوانی با محوریت کتب شهید مطهری.
- د- ارتباط نسل سوم انقلاب با فرهنگ دفاع مقدس، شهدا و ارزش‌های اسلامی.
- ه- آشنایی با علوم قرآنی و اهل‌بیت، رفتارسازی اسلامی و تعلیم و تربیت مدیران و مربیان شایسته.
- و- شناسایی استعدادها.
- ز- محور قرار گرفتن مسجد و فضای معنوی حاکم بر آن به‌منظور حضور جوانان در مساجد.
- ح- پاسخ به سؤالات و شبهات ذهنی جوانان.
- ط- تقویت حس وجدان کاری و مسئولیت‌پذیری اعضای حلقه و اعتمادبه‌نفس دادن به اعضا.
- ی- راهنمایی، مشاوره و کمک فکری دادن به جوانان و ایجاد انس و الفت و مهربانی بین اعضای حلقه.
- ک- تحقیق چشم‌انداز ۲۰ ساله بسیج در سال ۱۴۰۴ که می‌بایست جامعه‌ای عاری از هرگونه ناهنجاری اجتماعی باشد.
- ل- محله‌ای که مساجد آن صرفاً مکانی برای اقامه نماز نباشد بلکه مرکزی برای حل‌وفصل مشکلات محله و مرکز تصمیم‌گیری باشد.
- م- محله‌ای که حتی یک نفر شب‌هنگام با شکم‌گرسته سر به بالین نگذارد.

۳.۲ بسیج سازندگی

طرح بسیج سازندگی که بنابه تدبیر مقام معظم رهبری در تاریخ ۷۹/۲/۱۷ در ملاقات با جمعی از فرماندهان سپاه و نیروی مقاومت بسیج پیشنهاد گردید، یکی از مهم‌ترین و کاربردی‌ترین طرح‌هایی است که در جهت غنی‌سازی اوقات فراغت جوانان مطرح گردیده است. این طرح دارای ویژگی‌های خاص و منحصر به فردی است که از رویکردی روانشناسان و مبتنی بر شناختی عمیق از خواسته‌ها و نیازهای روحی، روانی و رفتاری برخوردار بوده و منطبق بر علایق و خواسته‌های جوانان است. بسیج سازندگی عبارت است از مجموعه اقداماتی که با به‌کارگیری اعضای ارتش بیست‌میلیونی و همکاری و هماهنگی سایر دستگاه‌های دولتی در عرصه‌های مختلف سازندگی و در جهت رفع محرومیت و هدایت و توزیع مناسب و حتی‌المقدور عادلانه امکانات اعم از عمرانی یا خدماتی در مناطق مختلف کشور، به‌ویژه مناطق محروم کشور انجام می‌شود (جعفرپور، ۱۳۸۹: ۲۷۹). بسیج سازندگی می‌تواند با اعمال کار ویژه‌های ذیل زمینه بروز محرومیت نسبی و به‌تبع آن بروز خشونت‌های اجتماعی جلوگیری نماید. این کار ویژه‌ها عبارت‌اند از کم کردن فاصله امکاناتی در مناطق مختلف نسبت به هم (محرومیت‌زدایی)، تحرک اجتماعی، انسجام اجتماعی، هویت ملی، زمینه‌سازی برای بازتولید هنجارهای بومی، پر کردن اوقات فراغت جوانان و زمینه‌سازی برای اشتغال آن‌ها (محمدی، ۱۳۸۹: ۷۱)؛ بنابراین بسیج سازندگی با انجام فعالیت‌های متنوع فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و ... نقش اساسی در سیاست جنایی در مفهوم موسع آن دارد. نمونه‌ای از اقدامات و برنامه‌های این نهاد بسیج عبارت‌اند از: خدمت‌رسانی به مناطق محروم از قبیل ساخت خانه برای افراد بی‌بضاعت، ساخت و تعمیر مساجد، ساخت غسال‌خانه، تعمیر مدارس در قالب اردوهای عملی هجرت دانش‌آموزی، ساخت خانه‌های بهداشت، احداث سالن ورزشی، کارآفرینی و اعطای وام اشتغال، برگزاری کلاس‌های کارآفرینی با همکاری فنی حرفه‌ای (از قبیل کلاس‌های قالیبافی، پرورش ماکیان، زعفران، صنایع دستی، گیاهان گلخانه‌ای، پرورش ماهی، صنایع دستی، صنایع تبدیلی و ...) ریشه‌کنی بی‌سوادی به‌صورت همکاری با نهضت سوادآموزی، پیشگیری از اعتیاد با برگزاری کلاس‌های آگاه‌سازی و نمایشگاه‌های آسیب‌شناسی و پیشگیرانه و غیره است.

۳.۳ مقابله با آسیب‌های شبکه‌های ماهواره‌ای

امروزه دشمنان با شیوه جنگ نرم و با استفاده از رسانه‌های جمعی مانند ماهواره که با صدها شبکه در عرصه‌های اعتقادی، اخلاقی، اجتماعی و سیاسی به‌ویژه با رویکرد خانواده تا بن دندان مسلح شده است تا فرهنگ‌ها، اعتقادات، باورهای دینی و اسلامی را از بین ببرند. مقام معظم رهبری در این خصوص می‌فرمایند: "عوامل استکبار، امروز فیلم بد درست می‌کنند، نوار بد درست می‌کنند، شعر بد می‌گویند، داستان بد می‌نویسند و همه این‌ها را داخل کشور بین جوانان و نوجوانان و مردم عادی پخش و منتشر می‌کنند و یا از طریق ماهواره رواج می‌دهند. این مورد اخیر واقعاً گنداب فساد است که تیرهای زهرآگین خود را به سمت ملت‌ها و کشورها هدف‌گیری می‌کند" (امانلو، ۱۳۹۳: ۱۲). در سال‌های اخیر با روی آوردن شبکه‌های ماهواره‌ای به پخش فیلم‌ها و سریال‌های مستهجن خانوادگی، قبح زدایی از ناهنجاری‌ها و ضد ارزش‌ها را در دستور کار قرار داده‌اند و با ساخت فیلم‌های مختلف سعی در رواج اباحه‌گری، لذت‌گرایی مفرط، تنوع‌طلبی در زمینه‌های اخلاقی و جنسی، مصرف‌گرایی، تبلیغ مد و پوشش‌های غیرانسانی، تبلیغ شهوت و شهوت‌پرستی و... سعی کرده است خانواده‌های منفعل در برابر رسانه‌های هدف‌دار ایجاد نماید (همان: ۱۳). لذا نه تنها مطابق قانون ممنوعیت استفاده از تجهیزات ماهواره‌ای مصوب سال ۱۳۷۳، داشتن ماهواره جرم محسوب می‌شود، علاوه بر این خود زمینه‌ساز بروز انواع بزه و انحرافات در جامعه می‌گردد. در این مورد نهاد بسیج با انجام فعالیت‌های آگاه‌سازی فرهنگی به منظور شناساندن آسیب‌های شبکه‌های ماهواره از قبیل برگزاری نشست‌های روشنگری - بصیرتی، برپایی نمایشگاه‌های آسیب‌شناسی، فضا سازی و تبلیغات گسترده در سطح شهرها، توزیع نشریه و لوح فشرده و غیره اقدام نموده است.

۴ - یافته‌های آماری

در این بخش به کلیات و تبیین یافته‌های توصیفی و استنباطی پژوهش پرداخته می‌شود.

۴.۱ کلیات پژوهش

در این بخش به روش تحقیق، جامعه و نمونه آماری، ابزار اندازه‌گیری و جمع‌آوری اطلاعات، روایی و پایایی پرسشنامه، مقیاس‌های پرسشنامه و روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته می‌شود.

۴.۱.۱ روش تحقیق

روش تحقیق عبارت از یک روش گام‌به‌گام، منظم و منطقی برای شناسایی مشکلات، گردآوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل داده‌ها و استنباط متغیر از آن‌ها است. از این رو تحقیق علمی صرفاً مبتنی بر تجزیه یا برداشت‌های شخصی و درک مستقیم نیست بلکه هدفمند و دقیق است (سکاران، ۱۳۸۱: ۶). تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از حیث روش، توصیفی و همبستگی است.

۴.۱.۲ جامعه آماری

جامعه آماری، به کل افراد گروه، وقایع یا چیزهایی اشاره دارد که محقق می‌خواهد به تحقیق درباره آن‌ها بپردازد به طوری که حداقل در یک صفت مشترک باشند. (همان، ص ۲۹۴). جامعه آماری تحقیق حاضر، بسیجیان شهرستان بناب است. که به تعداد ۲۵۱ نفر به طور تصادفی به عنوان نمونه انتخاب شدند.

۴.۱.۳ ابزار اندازه‌گیری و جمع‌آوری اطلاعات

برای جمع‌آوری اطلاعات از جامعه آماری و به منظور آزمون فرضیه‌های تنظیم‌شده تحقیق حاضر، از پرسشنامه‌ای که با توجه به متغیرهای تحقیق و عملیاتی نمودن آنها تنظیم‌شده، استفاده گردیده است. پرسشنامه تحقیق متشکل از دودسته سؤال است، دسته اول که با حروف الفبا کدگذاری شده است به منظور تعیین و مشخص نمودن نمونه آماری از لحاظ جنسیت، شغل، سن،

میزان تحصیلات و دسته دوم به منظور آزمون فرضیه‌های تحقیق حاضر تنظیم گردیده است، بدین ترتیب که: بخش اول شامل پیشگیری از بزه است که این بخش از پرسشنامه دارای ۱۱ سؤال است؛ و بخش دوم شامل سؤالات فعالیت‌های نهاد بسیج است که این بخش دارای ۱۵ سؤال است.

۱- ابعاد بسیج و تعداد سؤالات مربوط به پیشگیری از بزه

تعداد سؤال	مؤلفه	نهاد بسیج
۱۱	پیشگیری از بزه	

۴.۱.۴ روایی و پایایی پرسشنامه

در این تحقیق برای تعیین روایی ابزار جمع‌آوری اطلاعات از روایی صوری استفاده گردید. بدین ترتیب که پرسشنامه اولیه تنظیم شده در اختیار چند تن از اساتید و صاحب‌نظران قرار گرفت تا در رابطه با اینکه سؤالات مطرح شده، آنچه را که مدنظر است، اندازه‌گیری می‌کند یا خیر؟ اظهارنظر نمایند. سپس نظرات اساتید و صاحب‌نظران در پرسشنامه‌ها لحاظ و تغییرات لازم در سؤالات به وجود آمد. برای آزمون پایایی پرسشنامه مربوط به جمع‌آوری اطلاعات از نمونه آماری کارکنان از آزمون آلفای کر و نباخ استفاده شده است. بر اساس این روش با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS میزان پایایی سؤالات مربوط به پیشگیری از بزه و انحراف برابر ۰/۹۸۶ است. مقدار این آماره نشان می‌دهد که اولاً سؤالات پرسشنامه همبستگی بالایی با یکدیگر دارند و ثانیاً پرسشنامه تحقیق، از پایایی بالایی برخوردار است.

۲- آزمون پایایی سؤالات پرسشنامه پیشگیری از بزه و انحراف

Cronbach's Alpha	N of Items
۰/۹۸۶	۱۱

۳- آزمون پایایی سؤالات پرسشنامه فعالیت‌های بسیج

Cronbach's Alpha	N of Items
۰/۹۰۱	۱۵

۴.۱.۵ مقیاس‌های پرسشنامه

در تحقیق حاضر برای رتبه‌بندی داده‌ها از مقیاس رتبه‌ای استفاده شده است. مقیاس رتبه‌ای داده‌های مربوط به سؤالات پرسشنامه پیشگیری از بزه و ارزش عددی هر یک در جدول شماره ۴ آمده است.

۴ - مقیاس رتبه‌ای مربوط به سؤالات پرسشنامه پیشگیری از بزه

گزینه‌ها	بلی	خیر
ارزش عددی هر مقیاس	۲	۱

۴.۱.۶ روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها

داده‌هایی که از طریق پرسشنامه‌های جمع‌آوری شده به دست آمده‌اند، در دو بخش مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. در بخش اول برای توصیف پاسخ‌های نمونه آماری به سؤالات، از جدول‌های توزیع فراوانی و درصد پاسخ‌های مربوط به سؤالات استفاده شد؛ و برای نشان دادن داده‌های آماری سؤالات عمومی به صورت منسجم، از نمودارهای ستونی استفاده گردیده است؛ و در بخش دوم سؤال تحقیق بر اساس نتیجه به دست آمده از بررسی فرضیه پژوهش با استفاده از آمار استنباطی ضریب پیرسون و رگرسیون خطی مورد آزمون قرار گرفت تا رد یا تأیید شود، استفاده شده است.

دومین همایش شجره طیبه بسیج

بسیج و مردمی سازی در تقابل با نئولیبرالیسم

۱۷ اردیبهشت ۱۴۰۴ - دانشگاه یزد

۴.۲ یافته‌های توصیفی آماری

در این قسمت به وضعیت جنسیت، سن، سطح تحصیلات، شغل و آماره‌های توصیفی متغیرهای تحقیق پرداخته می‌شود.

۴.۲.۱ وضعیت جنسیت

بر اساس جدول شماره ۵، ۶۳/۷ درصد را مردان و ۳۶/۳ درصد را زنان تشکیل داده است.

۵- توزیع فراوانی و درصد پاسخ‌های نمونه آماری به سؤال (جنسیت)

نوع پاسخ‌ها و کمیت پاسخ‌ها	زن	مرد	جمع
فراوانی	۹۱	۱۶۰	۲۵۱
درصد	۳۶/۳	۶۳/۷	۱۰۰

۴.۲.۲ وضعیت سن

بر اساس جدول شماره ۶، بیشترین درصد نمونه مورد مطالعه از لحاظ سنی، مربوط به رده سنی کمتر از ۳۰ سال است.

۶- توزیع فراوانی و درصد پاسخ‌دهندگان به تفکیک سن

نوع پاسخ‌ها / کمیت پاسخ‌ها	کمتر از ۳۰ سال	بین ۳۱ تا ۳۵ سال	بین ۳۶ تا ۴۰ سال	بین ۴۱ تا ۴۵ سال	بالاتر از ۴۵ سال	جمع
فراوانی	۱۴۱	۷۲	۲۶	۱۰	۲	۲۵۱
درصد	۵۶/۲	۲۸/۷	۱۰/۴	۴	۰/۸	۱۰۰

۴.۲.۳ وضعیت سطح تحصیلات

جدول شماره ۷، توزیع فراوانی و درصد پاسخ‌دهندگان را به تفکیک میزان تحصیلات آنها نشان می‌دهد؛ همان‌طور که مشخص است ۳۵/۹ درصد از نمونه مورد مطالعه را افرادی تشکیل می‌دهند که میزان تحصیلات آنها دیپلم است که بیشترین فراوانی به آنها اختصاص دارد، این در حالی است که کمترین فراوانی هم مربوط به افرادی است که دارای مدرک فوق‌لیسانس و بالاتر هستند.

۷- توزیع فراوانی و درصد پاسخ‌دهندگان به تفکیک میزان (تحصیلات)

نوع پاسخ‌ها / کمیت پاسخ‌ها	زیر دیپلم	دیپلم	کاردانی	لیسانس	فوق‌لیسانس و بالاتر	جمع
فراوانی	۶۴	۹۰	۶۷	۲۲	۸	۲۵۱
درصد	۲۵/۵	۳۵/۹	۲۶/۷	۸/۸	۳/۲	۱۰۰

۴.۲.۴ وضعیت شغل

جدول شماره ۸، توزیع فراوانی و درصد پاسخ‌دهندگان را به تفکیک شغل آنها نشان می‌دهد؛ همان‌طور که مشخص است ۲۹/۱ درصد از نمونه مورد مطالعه را افرادی تشکیل می‌دهند که بیکار است که بیشترین فراوانی به آنها اختصاص دارد، این در حالی است که کمترین فراوانی هم مربوط به افرادی است که کارمند هستند.

دومین همایش شجره طیبه بسیج

بسیج و مردمی سازی در تقابل با نئولیبرالیسم

۱۷ اردیبهشت ۱۴۰۴ - دانشگاه یزد

۸- توزیع فراوانی و درصد پاسخ دهندگان به تفکیک شغل

نوع پاسخ ها کمیت پاسخ ها	کارمند	آزاد	محصل	بی کار	جمع
فراوانی	۴۹	۶۹	۶۰	۷۳	۲۵۱
درصد	۱۹/۵	۲۷/۵	۲۳/۹	۲۹/۱	۱۰۰

۴.۲.۵ آماره های توصیفی متغیرهای تحقیق (متغیرهای مستقل و متغیر وابسته)

۹- آماره های توصیفی متغیرهای تحقیق (متغیرهای مستقل و متغیر وابسته)

عنوان	فعالیت های نهاد بسیج	پیشگیری از بزه
تعداد	۲۵۱	۲۵۱
بدون پاسخ	۰	۰
میانگین	۲۶/۷۰۵۲	۱۹/۴۲۶۳
واریانس	۳/۱۶۱	۳/۵۱۸
انحراف معیار	۱/۷۷۷۸۵	۱/۸۷۵۵۱
دامنه تغییرات	۱۰	۸
حداقل	۲۰	۱۴
حداکثر	۳۰	۲۲

۴.۳ تبیین یافته های استنباطی آماری

آزمون فرضیه: فعالیت های نهاد بسیج در پیشگیری از بزه و انحرافات تأثیر دارد.

فعالیت های بسیج در پیشگیری از بزه و انحرافات تأثیر ندارد: H_0 .

فعالیت های بسیج در پیشگیری از بزه و انحرافات تأثیر دارد: H_1 .

۱۰- آزمون ۲ پیرسون، تعیین همبستگی فعالیت های بسیج و پیشگیری از بزه

	پیشگیری از بزه	فعالیت های بسیج
همبستگی پیرسون	۱/۰۰۰	۰/۰۵۷
	۰/۰۵۷	۱/۰۰۰
Sig. (1-tailed)	.	۰/۰۰۱
	۰/۰۰۱	.
تعداد	۲۵۱	۲۵۱
	۲۵۱	۲۵۱

چنانچه در جدول شماره ۱۰ ملاحظه می گردد در سطح معنی داری یک دامنه ای، سطح معنی داری آزمون ۲ پیرسون ۰/۰۰۱ بوده و این سطح از حداقل سطح معنی داری (۰/۰۵) کوچک تر است و نیز با توجه به مقدار ۲ محاسبه شده که ۰/۰۵۷ است و این مقدار، از مقدار بحرانی پیرسون در سطح اطمینان ۰/۹۵ بزرگ تر است، لذا رابطه معنی داری بین دو متغیر فعالیت های نهاد بسیج و پیشگیری از بزه وجود دارد. برای آزمون تأثیر متغیر مستقل (پیش بین) بر متغیر وابسته این فرضیه از آزمون رگرسیون استفاده شده است.

۱۱- تحلیل واریانس فرضیه اصلی مربوط به مدل رگرسیونی متغیر فعالیت‌های بسیج و پیشگیری از بزه

خطای استاندارد		ضریب تشخیص تعدیل شده		ضریب تشخیص (R2)	R
۱/۷۷۸۵۱		۰/۰۲۵		۰/۹۵۳	۰/۰۵۷
سطح معنی داری	سطح اطمینان	F	میانگین مربعات	مجموع مربعات	درجه آزادی
۰/۰۰۰	۰/۹۹	۰/۸۱۳	۲/۵۷۱	۲/۵۷۱	۱
نتیجه آزمون: رد فرض H0			۳/۱۶۳	۷۸۷/۶۱۳	۲۵۰
			-----	۷۹۰/۱۸۳	۲۵۱
				کل	۲۵۱

از آنجاکه سطح معنی داری آزمون مربوطه برابر ۰/۰۰۰ است، می توان چنین ادعا نمود که آزمون فوق با خطای ۰/۰۱ یا سطح اطمینان ۰/۹۹ معنی دار است. ضریب تشخیص R2 که عبارت است از نسبت تغییرات توضیح داده شده توسط متغیر X به تغییرات کل، ۰/۹۵۳ است. می توان بیان نمود که حدود ۹۵/۳ درصد تغییرات متغیر وابسته (پیشگیری از بزه)، توسط تغییرات در متغیر مستقل (فعالیت‌های بسیج) تبیین می شود.

۱۲- ضرایب پارامتر فرضیه اول مربوط به متغیر پیشگیری از بزه و فعالیت‌های بسیج

عنوان متغیر	β شیب خط	Beta	t محاسبه شده	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
عرض از مبدأ	۲۵/۶۵۵	---	۲۱/۹۱۸	۰/۰۰۰	رد فرض H0
پیشگیری از بزه	۰/۰۵۴	۰/۰۵۷	۰/۹۰۲	۰/۰۰۰	رد فرض H0

بنابراین رابطه ریاضی بین متغیر پیشگیری از بزه با فعالیت‌های بسیج به صورت زیر خواهد بود:

$$((Y = 25/655 + 0/054 X))$$

می توان بیان نمود که یک واحد افزایش در متغیر X (فعالیت‌های بسیج) باعث ۰/۰۵۴ واحد افزایش در متغیر پیشگیری از بزه می شود. بنابراین می توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی این آزمون از نظر آماری معنی دار است.

۵- بحث و نتیجه گیری

۱- میزان ۹۵/۳ درصد بین فعالیت‌های بسیج و پیشگیری از بزه و انحراف رابطه معناداری وجود دارد.

۲- بسیج با انجام فعالیت‌های در قالب پایگاه‌های مقاومت بسیج از قبیل طرح آگاه‌سازی آسیب‌های شبکه‌های ماهواره‌ای، طرح شجره طیبه صالحین به منظور تربیت جوانان مؤمن و متعهد، طرح‌های بسیج سازندگی در زمینه‌های پیشگیری از اعتیاد، محرومیت‌زدایی، سالم‌سازی اوقات فراغت جوانان، اشتغال و کارآفرینی و غیره نقش مهمی در سیاست جنایی ایران در راستای مبارزه با جرم و انحراف دارد. به عبارت دیگر نهاد بسیج با انجام اقدامات فرهنگی و اجتماعی و اعتقادی موفق شده است در سیاست جنایی ایران به‌ویژه در بحث پیشگیری از جرائم و انحرافات نقش مؤثرتری را ایفا نماید. به همین منظور انتظار می رود با اختصاص بودجه کافی و همکاری سایر ارگان‌های ذیربط در امر سیاست جنایی از قبیل قوه قضائیه، ناجا و... با بسیج، شاهد کاهش بیشتری از میزان جرائم و انحرافات در جامعه بوده و سیاست جنایی موفق‌تری را داشته باشیم.

۶- ملاحظات اخلاقی

در این پژوهش به منظور رعایت موازین اخلاقی، اصول اخلاقی شامل معرفی پژوهش، اهداف و روش‌های اجرای پژوهش، سیاست محرمانگی به شرکت‌کنندگان ارائه شد.

۷- تشکر و قدردانی

مقاله برگرفته از یافته‌های پژوهشی است و از کلیه شرکت‌کنندگان در پژوهش تقدیر و تشکر می‌شود.

۸- تضاد منافع

نویسنده اظهار می‌کند که هیچ‌گونه تضادی در منافع وجود ندارد.

۹- منابع

۱. ابن منظور، ابوالفضل جمال‌الدین محمد بن مکرم، ۱۴۰۸ ه ق، لسان العرب، چاپ اول، بیروت، دارالاحیاء التراث العربی.
۲. امانلو، حسین، ۱۳۹۳، بشقاب‌های سمی، چاپ اول، تهران، فرآهنگ اندیشه.
۳. جعفر پور، محمود، ۱۳۸۹، ارائه یک مدل مفهومی از تحقق شکوفایی مبتنی بر ساختار سازمانی، ج ۲، تهران، مجموعه مقالات برگزیده پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج.
۴. جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ۱۳۷۷، ترمینولوژی حقوق، چاپ نهم، تهران، انتشارات گنج دانش.
۵. حسینی، سید محمد، ۱۳۸۶، سیاست جنایی و مفاهیم-مدل‌ها، مجله کانون وکلای دادگستری، شماره یازده، تهران.
۶. دهخدا، علی اکبر، ۱۳۷۷، لغت‌نامه دهخدا، زیر نظر دکتر محمد معین و سید جعفر شهیدی، ج ۹ و ۵، چاپ دوم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
۷. رفیع، جلال، ۱۳۶۲، همراه انقلاب، چاپ اول، ج اول، تهران، انتشارات امیرکبیر.
۸. سکاران اوما، ۱۳۸۱، روش‌های تحقیق در مدیریت، ترجمه: محمود صائبی و مسعود شیرازی، چاپ پنجم، تهران، انتشارات موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی.
۹. قیاسی، جلال‌الدین، ۱۳۸۵، مبانی سیاست جنائی حکومت اسلامی، چاپ نخست، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
۱۰. عرب نصرت‌آبادی، محمدتقی، ۱۳۷۸، نقش بسیج در امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی.
۱۱. عظیم زاده اردبیلی، فائزه و همکاران، ۱۳۹۰، سیاست جنائی و تطور مفهومی آن، سال چهارم، تهران، مجله تعالی حقوق.
۱۲. عمید، حسن، ۱۳۷۵، فرهنگ فارسی عمید، چاپ نهم، تهران، انتشارات امیرکبیر.
۱۳. کارگری، نوروز، ۱۳۹۰، نقش بسیج در حفظ امنیت ملی، شماره ۸۸، تهران، مجله دادرسی.
۱۴. لازرژ، کریستین، ۱۳۸۱، درآمدی بر سیاست جنائی، ترجمه: علی حسین نجفی ابرند آبادی، تهران، چاپ نخست، نشر میزان.
۱۵. محمدی، غلامرضا، ۱۳۸۹، نقش بسیج سازندگی در کاهش محرومیت نسبی در جامعه، ج ۲، تهران، مجموعه مقالات برگزیده پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج.
۱۶. وب‌سایت رسمی ستاد صالحین، به تاریخ ۹۴/۰۲/۳۰، شجره طیبه صالحین، <http://salehin.ir>